

Karl Barth o Friedrichu Nietzscheu

IVICA RAGUŽ*

UDK:
230.2-05 Barth, K*1
Nietzsche, F. W.
Izvorni znanstveni rad
Primljeno:
4. rujna 2016.
Prihvaćeno:
26. rujna 2016.

Sažetak: Članak analizira recepciju misli Friedricha Nietzschea u teologu Karla Bartha. Svoju kritiku Nietzschea Barth donosi u drugom svesku trećega dijela svoje Crkvene dogmatike. Kritiku donosi u dvama dijelovima, a njegove će glavne teze i u članku biti predstavljene u dvama dijelovima. U prvomu dijelu analizirat će se Barthov uvid o Nietzscheovoj filozofiji kao humanizmu bez sučovjeka. Prema Barthu, Nietzsche je predstavnik ja jesam humanosti, sve interpretira i shvaća kao projekciju samoga sebe, da bi konačno završio u azurnoj osamljenosti. U drugom dijelu predstavlja se Barthov uvid o Nietzscheovu otkriću Rasketoga. Rasketi Bog u Nietzscheovoj je misli sve suprotno onomu što on sam zastupa i zbog toga je Nietzscheova kritika i upravljena u prvomu redu protiv kršćanstva kao religije Rasketoga. Isto tako, otkriće Rasketoga govori i da je Nietzsche, kao gotovo nitko prije njega u novovjekovnoj filozofiji, prepoznao svu novost i izazov kršćanstva, njegovu težinu i središte upravo u Rasketom. U zaključnim mislima donosi se osvrt na Barthovu interpretaciju Nietzschea. Vrjednuje se pozitivan doprinos i izvornost Barthove kritike, ali i upućuje kritika zbog njezine nedorečenosti i izostanka dubljega, ozbiljnijeg bavljenja Nietzscheom.

Ključne riječi: Karl Barth, Friedrich Nietzsche, kršćanstvo, humanost, humanizam, Rasketi, vjera.

Njemački filozof Friedrich Nietzsche bio je predmet ne samo velike kritike u kršćanskim mislilaca nego je već početkom 20. stoljeća započela i ozbiljna recepcija njegove misli. Dovoljno je samo spomenuti Lava Šestova, Henrija de Lubaca, Hansa Ursa von Balthasara¹, ali i mnoge druge teologe koji su prihvatili kritiku kršćanstva Friedricha Nietzschea kao golem izazov za kritičko preispitivanje same kršćanske vjere da se, štoviše, prihvati njegova kritika s ob-

* Izv. prof. dr. sc.
Ivica Raguž, Katolički
bogoslavni fakultet u
Đakovu Sveučilišta J. J.
Strossmayera u Osijeku,
P. Preradovića 17,
31400 Đakovo, Hrvatska,
ivica.raguz@os.t-com.hr

¹ I. RAGUŽ, Što teologija treba čuti, dobiti i preuzeti od Antikrista? Hans Urs von Balthasar o Friedrichu Nietzscheu, u: *Obnovljeni život* 63(2008.)4, str. 417.-442.; ISTI, Filozofija i teologija u getsemanskoj noći. Lav Šestov o filozofiji Friedricha Nietzschea, u: *Diacovensia* 18(2010.)1, str. 111.-128.

zirom na određena pogrješna tumačenja i življenja kršćanske vjere. No ono što je sigurno, napose između dvaju svjetskih ratova, jest to da teolozi intenzivno čitaju Nietzschea i bave se njegovom mišlju, premda ne donose sustavan prikaz i kritiku njegove filozofije. Svakako je vrijedno ovdje spomenuti njemačkoga teologa Ericha Przywaru te teologa Georga Pichta koji se možda kao posljednji iscrpno i duboko umno pozabavio Nietzscheom. Pichtova promišljanja o Nietzscheu i dalje ostaju u mnogo čemu nenadmašna ne samo za teologe već i filozofe. Toj plejadi teologa pripada i još jedan teolog kojemu ćemo se posvetiti u članku, a to je Karl Barth. Kako je to pokazao Kleffmann², već rano Barthovo stvaralaštvo pokazuje da se Barth zasigurno intenzivno bavio Nietzscheom. I kasnija djela, primjerice, njegove propovijedi uvijek iznova donose pokoji citat ili misao iz Nietzscheovih djela. Ipak, na samo jednom mjestu Karl Barth predstavio je svoje poimanje Nietzscheove misli, a to je *Crkvena dogmatika*. Stoga ćemo predstaviti njegove glavne teze te se u zaključnim mislima ukratko osvrnuti na njegovu interpretaciju.

Barthova kritika nalazi se u drugom svesku trećega dijela *Crkvene dogmatike* koji nosi naslov *Nauk o stvorenju*. Riječ je o Barthovoj teološkoj antropologiji koju on sustavno donosi na više od sedam stotina stranica. Unutar teološke antropologije, tj. konkretno unutar pitanja o ljudskosti, Barth donosi opširno promišljanje o Nietzscheu. Zanimljivo je primijetiti da Barthovo promišljanje o Nietzscheu ne pripada glavnom tekstu, riječ je, zapravo, o bilješci spram glavnoga teksta. Premda su inače bilješke u Barthovoj *Crkvenoj dogmatici* ponekad važnije od glavnoga teksta, čini se da je Barth, stavljajući Nietzschea u običnu bilješku, htio zapravo poručiti koje bi mjesto Nietzsche trebao zauzimati u teologiji, a to je da bude puka bilješka ili, kako ćemo vidjeti, puka bilješka kao neuspjao i pogrješan pokušaj razumijevanja ne samo kršćanstva nego i ponajprije ljudskoga, što je glavna tema cijeloga sveska *Crkvene dogmatike*. Barth je podijelio svoju kritiku u dva dijela pa ćemo i mi ovdje slijediti njegovu podjelu.

1. Humanost bez sučovjeka

Barth navodi Nietzscheovu rečenicu iz *Ecce homo*: »Slušajte mene! Jer, ja sam taj i taj, ne miješajte me sa svim ostalim.« Premda se slične rečenice mogu naći, primjerice, u Goethea, za Bartha se u toj rečenici očituje golem pomak ukoliko Nietzsche stavlja u cijelosti sebe u središte. On je za njega »prorok humanosti bez sučovjeka.«³ Riječ je o tomu da Nietzsche tumači sebe, a time i ljudsko bez drugoga čovjeka. Nietzsche toliko sebe stavlja u središte da je »jedino on sam u krajnjom

² T. KLEFFMANN, *Nietzsches Begriff des Lebens und die evangelische Theologie (Beiträge zur historischen Theologie)*, Mohr Siebeck Tübingen, 2003., str. 500.-559.

³ K. BARTH, *Kirchliche Dogmatik III*, 2, Evangelischer Verlag, Zollikon-Zürich, 1948., str. 277.

najdubljoj osamljenosti, oko, mjera, učitelj, zapravo bit stvari.«⁴ Prema Barthu, čitajući Nietzscheova djela, uviđamo kako se on bavi isključivo sobom, sve tumači i shvaća kao projekciju samoga sebe. Pa čak i tamo gdje Nietzsche odbacuje kršćanstvo, opet to čini zato što se u kršćanstvu nalazi mnogo toga što nije korisno kao »paradigma njega samoga.«⁵ Barth navodi nekoliko tekstova u kojima dolazi do izražaja kako Nietzsche nemjerljivo izdiže samoga sebe iznad svih ostalih mislilaca. Tako svi mislioci zajedno, tvrdi Barth navodeći Nietzscheov tekst, nisu u stanju izreći jedan Zaratustrin govor.

Dakle, za Bartha Nietzsche predstavlja *ja jesam* humanost bez *sučovjeka*. Nietzsche ne polazi ni od koga, nego isključivo od sebe samoga i završava opet sa sobom bez ikoga drugoga, u *azurnoj osamljenosti*. To se, također, vidi, prema švicarskom teologu, u činjenici da Zaratustra ne poznaje darivanje drugima. On je pozvan darivati isključivo samoga sebe, kako i glasi jedna misao: »O, Zaratustra, obdaruj samoga sebe.« Nietzscheov nadčovjek poznaje jedino samoga sebe, taj se *ja jesam* nema potrebe nikomu drugomu darivati. Posebno je to za našega teologa potvrđeno u Nietzscheovu poimanju žene. Žena ne igra nikakvu ulogu u njegovoj misli. On u svojoj misli previđa ženu, štoviše, gleda na ženu s prijezirom.⁶ To isto vrijedi i za njegov odnos s prijateljima, kojima nikad nije mogao ostati vjeran. Dakako, dobro uočava Barth, Nietzsche se sam čuvao prijezira ljudi, »gađenja nad čovjekom«, a mi bismo dopunili Bartha, zato što bi to ugrozilo njegovu samodostatnost, stvaralo bi ovisnost i nemoć. Ali Nietzsche, nastavlja Barth, traži izlaz iz svega toga u krajnjoj samodostatnosti.⁷

U tom duhu Barth tumači i tzv. Nietzscheovu *nemoralnost*. Švicarski teolog tvrdi da Nietzsche nije nemoralan u smislu da bi bio protiv moralnosti. On je *nemoralan* ukoliko se nalazi onkraj dobra i zla, odnosno ukoliko sliči samomu Bogu, on je taj koji sam sobom stvara ono što je dobro i ono što je zlo, on u sebi pronalazi svoj kategorički imperativ.

Na kraju se Barth poziva na jednoga autora, čije se ime ne spominje u tekstu, koji Nietzschea naziva »najvećom varalicom svih vremena.« Švicarski teolog ograđuje se od te prosudbe jer bi se ona, prema njemu, odnosila vjerojatno na cjelokupni humanizam od 16. stoljeća. Ono, pak, što je za našega pisca daleko važnije jest to da se

⁴ Isto, str. 278.

⁵ Isto.

⁶ Barth će u istom djelu pokazati da se primarno ljudskost, shvaćena kao suljudskost, ostvaruje upravo u odnosu muškarca i žene. Vidi isto, str. 344.-391. Također I. RAGUŽ, Svećenik i žena, u: *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije* (2016.)4, str. 33.-37. Također ISTI: Bilješke o kršćanstvu u Dnevniciima Sorena Kierkegaarda, u: *Diacovensia* 23(2015.)2, str. 204.-210.

⁷ K. BARTH, *Kirchliche Dogmatik* III, 2, str. 280.

Nietzsche predstavlja kao jedini i posljednji Europejac. Iz toga slijedi da bi se onda izraz *prijevera* odnosio ne samo na Nietzscheov humanizam nego i na druge pojave istoga humanizma u europskoj povijesti, pri čemu Barth vjerojatno misli upravo na humanizam bez *sučovjeka*. Barth vrjednuje i Nietzscheove posljednje dane, njegovu psihičku bolest. Ona se njemu čini kao nužna posljedica Nietzscheova humanizma, s kojim bi se moralo biti ili postati psihički bolestan. Barth ne daje konačni sud o jednoj i drugoj temi, ali je lako iščitati da on Nietzscheov humanizam bez *sučovjeka* uvida u mnogim drugim pojavama europske povijesti, posebice u novovjekovlju, tj. da je Nietzsche pod određenim vidom najradikalniji izdanak »cijele europske humanosti, kako se ona od 16. stoljeća oblikovala i razvila.«⁸

2. Otkriće Rasketoga

Druga rečenica oko koje Barth razvija svoju kritiku Nietzschea jest iz djela *Ecce homo*: »Jeste li me razumjeli? Dionizije protiv Rasketoga.« Nietzsche je, dakako, kritizirao mnogobrojne druge stvarnosti kao što su, primjerice, filozofija, moral, umjetnost, znanost. No, prema Barthu, najoštrij napad, poput neke temeljne melodije njegove misli, tiče se upravo kršćanstva. To je bitka nad bitkama koju Nietzsche vodi u svojoj filozofiji.

Konkretno se taj frontalni napad na kršćanstvo očitovao ne toliko u pobijanju Božje opstojnosti, koja je za njega jednostavno izričaj samoga instinkta, koliko u onomu što je on nazvao *kršćanskim moralom*. Barth primjećuje da se glavni razlog Nietzscheova žestokoga napada na kršćanski moral sastoji u tomu što je sam Nietzsche prepoznao da je kršćanstvo ponajprije praksa, kako on sam piše u *Ecce homo*. Kršćanstvo je najljući neprijatelj njemačkoga filozofa jer je on sam htio utemeljiti novu praksu, jer je on zapravo etičar. *Rasketi* je najveći neprijatelj upravo zato što njegov suparnik *Dionizije* predstavlja potpuno drukčiju praksu, potpuno drukčijega čovjeka, a to je »osamljeni, plemeniti, jaki, ponosni, prirodni, zdravi, uspješnoga, uljudnoga, otmjenoga nadčovjeka.«⁹ *Rasketi* je sve suprotno od toga, a to je sve ono što je Nietzsche uvijek iznova prezirao. On je prezirao »malenoga čovjeka, siromašnoga čovjeka, bolesnoga čovjeka, ne jakoga, nego slaboga, čovjeka koji ne izaziva divljenje, nego suosjećanje, ne osamljenoga, nego čovjeka mase, kao životinje čopora.«¹⁰ Kako se Bog u *Rasketomu* identificirao s takvim čovjekom, štoviše, tvrdi Barth, Bog se tako identificirao da on ne izaziva divljenje, nego sam traži suosjećanje. Sve to Nietzsche odbacuje, nazivajući kršćanstvo religijom robova, religijom neuspjelih, utapajućih, isključenih itd.

⁸ *Isto*, str. 281.

⁹ *Isto*, str. 285.

¹⁰ *Isto*.

Na neki način Nietzsche upravo u kršćanstvu nailazi na najvećega neprijatelja svojega *humanizma bez sučovjeka*. No ono što švicarski teolog, također, primjećuje jest to da su prije Nietzschea jedino možda Feuerbach i Strauss i sami patili zbog kršćanstva, ali se ipak nitko od njih nije usudio takvom žestinom suprotstaviti *Raspetomu*. Nitko od njih, zapravo, nije primijetio svu novost raspetoga Boga ili, kako Barth piše, »koliko je stvar opasna i kakav je ulog u igri« s kršćanstvom. Tako Goethe kritizira kršćanstvo, ali je njegova kritika hladna, radosna i blaga. Drugi pak filozofi, kao što su Kant, Fichte, Schelling, Hegel, nisu znali što bi s kršćanstvom, ali su ga ipak sa zadržkom, oprezom prihvatili te i pozitivno vrjednovali unutar svojih filozofskih sustava. No jedino je Nietzsche uočio svu novost i izazov kršćanstva, osjetio je doslovno na svojem tijelu svu težinu kršćanskoga govora o *Raspetom* koja zahtijeva ili prihvaćanje ili radikalno odbacivanje. Čineći kompromise s kršćanstvom ili ga kritizirajući, nisu uopće primijetili gdje je kršćanstvo najopasnije te su ga tamo ostavljali nenapadnutim: »Nietzsche je bio dosljedan u pozitivnomu, krenuo je do kraja putem humanosti bez sučovjeka. To ga je osposobilo, upravo njega da uoči ono istinsko opasno u toj stvari.«¹¹ Nietzsche je učinio drugo zastupajući potpuno suprotan humanizam od *Raspetoga*, humanizam bez *sučovjeka*, humanizam bez prijatelja i bez žene, čovjeka *azurne osamljenosti*.

Time Barth dolazi do svojega ključnog tumačenja Nietzscheove filozofije, a to je da je upravo Nietzsche prepoznao kao središte kršćanske vjere ono što mnogi filozofi i teolozi prije njega nisu prepoznali, a to je raspeti Bog. Raspeti je Bog upravo onaj koji ga je suočio s potpunom drukčijom slikom Boga i čovjeka od onoga njegova nadčovjeka: »On ga konfrontira s obličjem bijednoga, patničkoga čovjeka. Od njega zahtijeva da on vidi toga čovjeka, da mu bude mila njegova prisutnost, da on ne smije biti čovjek bez njega, nego samo s njim zajedno, da upravo zajedno s njime mora piti iz jednoga izvora.« Raspeti Bog tako ugrožava Nietzscheovu viziju samodostatnoga čovjeka, čovjeka bez drugoga, čovjeka bez *sučovjeka*. *Opasno* u kršćanstvu sastoji se ne samo od toga da samodostatni čovjek gleda toga Raspetoga i svu njegovu vojsku (bijednika, odbačenih, siromašnih) nego i da »u njemu i u njima prepozna svoje bližnje, štoviše sebe samoga. Ono ga želi izvući iz njegove visine, želi ga dovesti dolje u red koji započinje s Raspetim, među njegovu vojsku. Dionizije-Zaratustra, kazuje mu ono, upravo zato nije bog, nego zato što je čovjek nalazi se pod križem Raspetoga te upravo zbog toga pripada njegovoj vojsci. Ali ni to nije dovoljno: Dionizije-Zaratustra ne može se sam otkupiti, već taj, samo taj Raspeti je njegov otkupitelj.«¹² Raspeti je opasan za Nietzscheov Dionizije-Zaratustru jer ga on poziva da svoju istinsku humanost traži i ostvaruje s drugima, s Raspetim i s

¹¹ *Isto*, str. 287.

¹² *Isto*, str. 288.

njegovom vojskom, s vojskom drugih ljudi, s bližnjima koje je Dionizije-Zaratustra htio izbjeći.

»To je bilo novo što je Nietzsche vidio u kršćanstvu i što je on morao pobijati kao krajnje nepodnošljivo, uvrjedljivo i opasno po život.«¹³ Barth odaje veliku počast Nietzscheu što je s golemom lucidnošću i jasnoćom uočio središte kršćanske vjere te dolazi do poražavajuće tvrdnje za teologe ne samo ondašnjega nego možda i današnjega vremena: »On je svojim otkrićem Raspetoga i njegove vojske otkrio samo evanđelje u onom obliku kako je njegovim zastupnicima u 19. stoljeću – o njegovim protivnicima da i ne govorimo – uopće nije uspjelo. I ako je morao pobiti upravo u tom obliku, tako nam je napravio dobar posao, stavio nam je pred oči da mi upravo zato moramo bezuvjetno prionuti uz taj oblik koji je on odbacio: u oprječnosti ne samo spram njega, nego spram čitave tradicije za koju se on borio na posljednjem izgubljenom položaju.«¹⁴

3. Osvrt

Imajući u vidu mnogobrojne kritike Nietzscheove filozofije koje dolaze od teologa, slobodno se može reći da nijedan teolog nije uspio s takvom lakoćom, kratkoćom, dubinom, ali i svom žestinom ukazati na bitnu razliku između kršćanstva, kršćanske antropologije i Nietzscheove filozofije, njegova humanizma, odnosno humanosti, kako je to uspjelo Karlu Barthu. Mogli bismo reći da je Barth uspio ostvariti dvojako.

Protiv površne recepcije Nietzscheove filozofije u teologiji koja ponekad ide tako daleko da se Nietzschea *pokrštava*, da ga se naziva skrivenim teologom ili Bogotražiteljem, Barth je rekao svoje odlučno *ne*, s kojim se u cijelosti možemo složiti. Spram kršćanske vizije humanosti Nietzscheova je vizija krajnje nehumana. To je humanost bez *sučovjeka*, humanost samodostatnoga čovjeka, humanost bez žene, humanost u kojoj čovjek sa svojih visina s prijezirom gleda na sve ostalo, posebice na ono slabo, krhko, bijedno, neotmjeno i neplemenito. Zapravo, ako pogledamo povijest kršćanstva, tada je uvijek iznova kršćanstvo postavljalo u pitanje, iritalo mnogobrojne svjetonazore upravo svojom vizijom ljudskosti kao *suljudskosti*. Kršćanstvo će uvijek ostati veliki izazov, čak i kamen spoticanja, prava sablazan za sve one vizije ljudskosti u kojima se čovjeka tumači bez drugoga čovjeka, čovjekova samodostatnoga, čovjeka bez *sučovjeka*. Barth je sjajno pokazao da je Nietzsche upravo zato shvatio kršćanstvo kao svojega glavnog neprijatelja. Ono što bismo mogli pridodati Barthovoj kritici Nietzscheove filozofije jest i to da je Nietzsche

¹³ *Isto*.

¹⁴ *Isto*, 290.

dobro uvidio da čovjek »beskonačno nadilazi samoga sebe« (Pascal), da čovjek teži onkraj sebe samoga.¹⁵ No Nietzsche razrješava to nadilaženje čovjeka opet samo ljudskim, ukoliko čovjek ukida sebe sobom, *nadčovjekom*, dok kršćanstvo govori o nadilaženju ljudskoga u božanskom, *Bogočovjekom*, gdje je ljudsko tako sjedinjeno s božanskim da je ono stvarno *izvan svoje naravi*, a opet kao takvo neukinuto, nepomiješano s božanskim. U tom je smislu Isus Krist, kao Bogočovjek, kao »pravi Bog i pravi čovjek« (Kalcedonski sabor, 451. godine) jedini odgovor na čovjeku potrebu ili, recimo to bolje, žudnju za samonadilaženjem. Jednom riječju, Nietzscheova vizija humanosti s kršćanskoga je gledišta dvostruko *nehumana*: nehumana spram drugoga čovjeka i nehumana spram Boga. U oba slučaja čovjek se predstavlja kao krajnje samodostatno biće, kao biće *azurne osamljenosti*.

S druge, pak, strane, Barth je, također, protiv površnih kršćanskih kritičara Nietzscheove filozofije, pozitivno vrjednovao Nietzscheovu kritiku kršćanstva jer je njemački filozof jasno uvidio da je raspeti Bog, Bog na križu, središte kršćanske vjere, a time i kršćanske humanosti, odnosno da je on najveći izazov i prijetnja za njegovu humanost bez *sučovjeka*. Raspeti Bog jest Bog humanosti shvaćene kao humanosti sa *sučovjekom*, ljudskosti kao *suljudskosti*. Barth je dobro pokazao da je teolog, baveći se Nietzscheom, na neki način prisiljen ući u samo srce kršćanstva, u ono što je on nazvao *opasnim* kršćanstva, a to je *raspeti Bog i njegova vojska*. Iz toga slijedi da se Nietzscheovu filozofiju može jedino istinski kritizirati upravo teologijom rassetoga Boga ili, kako je to napisao Georg Picht, Nietzsche se može prevladati samo u *formi potvrđivanja*, »tu se filozofiju može samo prevladati, ako ju se otkupljuje.«¹⁶ Barth je na konkretan način pokazao da se Nietzscheovu filozofiju može i treba prevladati jedino potvrđivanjem njegova uvida u središte kršćanske vjere, a to je raspeti Bog.

Ipak, Barthovo pozitivno vrjednovanje Nietzscheove filozofije ostaje samo na razini njegove negacije kršćanstva. Kako smo to sami pokazali¹⁷, na tragu mnogih drugih teologa kao što je, primjerice, Hans Urs von Balthasar, Nietzscheova filozofija ne predstavlja samo izazov nego i rasvjetljuje mnogobrojne teme same kršćanske vjere kao što su, primjerice, sama osoba Isusa Krista, ljubav, moć, stvaralaštvo. To znači da se teologija Nietzscheom treba baviti zato što on pruža nevjerojatan uvid u naj-

¹⁵ Takvu kritiku Nietzscheove filozofije već smo predstavili u: I. RAGUŽ, *Sretni u nadi. Teološka razmatranja o sreći*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zagreb, 2013., str. 91.-104. Također ISTI, *Razgovori s prijateljima. Montaigne – Nietzsche*, Panni, Đakovo, 2016., str. 101.-183.

¹⁶ G. PICHT, *Nietzsche*, Stuttgart, 1988., str. 7.

¹⁷ Svih jedanaest brojeva *Vjesnika Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije* u 2015. godini posvetili smo upravo kritičkoj recepciji Nietzscheove filozofije. Sada u *Razgovori s prijateljima*, str. 101.-181. Također vidi I. RAGUŽ, *Što teologija treba čuti, dobiti i preuzeti od Antikrista?* Hans Urs von Balthasar o Friedrichu Nietzscheu, str. 417.-442.

različitije vidove čovjekova života. Osim toga, Nietzscheova je kritika kršćanstva u mnogo čemu opravdana ukoliko je ukazao kako se kršćanska vjera može shvaćati i živjeti kao protivna ljudskom, kao negacija ljudskoga, tjelesnoga, zemaljskoga.¹⁸ Nažalost, ništa od toga ne može se pronaći u Barthovu tumačenju Nietzscheove filozofije tako da, usuđujemo se reći, ono ostaje nedorečeno i posve izvanjsko, bez ozbiljnoga promišljanja njegova opusa, na razini pukoga odbacivanja njegove filozofije. Nietzscheova, pak, filozofija krije puno veći potencijal i izazov za teologiju negoli je to uvidio Karl Barth.

Unatoč toj slabosti Barthovi kritički osvrti na filozofiju Friedricha Nietzschea predstavljaju važan doprinos kritičkom bavljenju filozofijom Friedricha Nietzschea s teološkoga gledišta.

¹⁸ Tako, primjerice, Erich Przywara pozitivno vrjednuje Nietzschevu kritiku kršćanstva, shvaćajući je ponajprije kao »očajnički protest istinskoga ljudstva protiv njegova propadanja u fanatizmu istočnoga grijeha i spiritualizma luteranstva.« (E. PRZYWARA, *Ringene der Gegenwart. Gesammelte Aufsätze 1922-1927*, Dr. Benno Filser-Verlag, Augsburg, 1929., str. 175.) Štoviše, gledajući pozitivno, Nietzscheov protest protiv luteranskoga kršćanstva, u kojemu on ističe važnost čovjekove tjelesnosti i života kao takvoga, prema Przywari, dovodi do obnove samoga katolicizma koji upravo tjelesnost, sakramentalnost, crkvenost ističe kao temeljni uvjet življenja kršćanske vjere (*isto*).

KARL BARTH ON FRIEDRICH NIETZSCHE

Ivica Raguž*

Summary

The article analyzes the reception of Friedrich Nietzsche's thought with the theologian Karl Barth. Barth brings his critique of Nietzsche in the second part of the third volume of his Church Dogmatics. His critique consists of two parts, and his main theses will also be presented in two parts in this article. The first part will analyze Barth's insight of Nietzsche's philosophy as »humanity without the fellow man«. According to Barth, Nietzsche was the representative of the »I am« humanity; he interpreted and understood everything as a projection of himself, and finally ended up in the »azure loneliness«. The second part presents Barth's view of Nietzsche's discovery of the Crucified. The Crucified God in Nietzsche's thought is the opposite to what he himself is representing and, therefore, Nietzsche's critique is directed primarily against Christianity as the religion of the Crucified. Furthermore, the discovery of the Crucified also shows that Nietzsche, as almost no one before him in contemporary philosophy, has recognized all the novelty and challenge of Christianity, its difficulty and its center precisely in the Crucified. The concluding thoughts bring the review of Barth's interpretation of Nietzsche. The author evaluates the positive contribution and originality of Barth's criticism, but criticizes its vagueness and the lack of a deeper, more serious dealing with Nietzsche.

Keywords: Karl Barth, Friedrich Nietzsche, Christianity, humanity, humanism, the Crucified, faith.

* Izv. prof. dr. sc. Ivica Raguž, Catholic Faculty of Theology in Đakovo, J. J. Strossmayer University of Osijek, P. Preradovića 17, 31400 Đakovo, Croatia, ivica.raguz@os.t-com.hr